

تحلیل علی توسعه‌یافتگی و توسعه‌نیافتگی سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان ارومیه

علی اکبر تقیلو^۱: استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

چکیده

هدف اصلی برنامه‌های توسعه نواحی روستایی دستیابی به الگوی مناسب برای توزیع سکونتگاه‌ها، امکانات و فعالیت‌ها بر اساس ظرفیت‌های سرزمین است. هدف تحقیق حاضر بررسی توسعه‌یافتگی و توسعه‌نیافتگی سکونتگاه‌های روستایی است. روش تحقیق جهت دستیابی به هدف فوق توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان ارومیه است. اطلاعات مورد نیاز تحقیق از سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ و واحد آمار جهاد کشاورزی استان بدست آمده است. در این تحقیق جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از مدل‌های تاپسیس برای سطح بندی توسعه روستاها، مدل تحلیل خوشه‌ای سلسله‌مراتبی برای تعیین خوشه‌های توسعه‌یافتگی و از مدل تحلیل رگرسیون جهت تحلیل علی توسعه‌یافتگی روستاها استفاده شده است. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که حدود ۸۱ و ۸۲ درصد روستاهای بسیار توسعه یافته و توسعه یافته در محدوده کاربری اراضی زراعی آبی مخلوط زراعت و باغ قرار دارد که از این روستاها به ترتیب حدود ۶۸ و ۶۲ درصد این روستاها در شیب صفر تا ۲ درصد قرار گرفته است. همچنین از مجموع روستاهای واقع در ۵ کیلومتری شهر و شبکه ارتباطی بین شهری، به ترتیب ۲۴ و ۱۵ درصد روستاها بسیار توسعه یافته و توسعه یافته است. در نهایت مدل رگرسیون نیز نشان می‌دهد که موقعیت روستاها نسبت به شهرها تنها ۳ درصد سطح توسعه‌یافتگی آنها را تبیین می‌کند.

واژه‌های کلیدی: توسعه روستایی، منابع اکولوژیک، مدل تاپسیس، ارومیه.

^۱ نویسنده مسئول: a.taghilo@gmail.com ، ۰۹۱۲۷۴۱۲۶۹۲

بیان مسأله:

سکونتگاه‌ها و یا چشم‌اندازهای مکانی- فضایی حاصل از برآیند مجموعه عوامل و نیروهای چشم انداز طبیعی و چشم اندازهای فرهنگی هستند. به عبارت دیگر سکونتگاه‌های روستایی نمود عینی و فضایی روابط نیروها و روندهای طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. بنابراین شکل‌گیری و تحول آنها متأثر از روابط و مناسبات میان ساخت- های جغرافیایی است (منشی زاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱۸). تغییر و تحول روستاها، استقرار جمعیت، توسعه فعالیت- های اقتصادی به عوامل طبیعی همچون وجود خاک، آب (فرید، ۱۳۷۹: ۲۷۸)، (Thapa et al, 2008: 225)، مرتع، شیب و بطور کلی به خصیصه‌های اکولوژیک و توان محیط (سرور، ۱۳۸۷: ۹۴) وابسته است. زیرا بخش کشاورزی عنصر اصلی ساختار اقتصادی روستاها است و توسعه آن به مثابه توسعه روستایی قلمداد می‌شود به شکلی که مایکل تودارو «توسعه کشاورزی را محور اصلی توسعه روستایی» (هجرتی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۲۸) می‌داند بر این اساس تحول و توسعه روستاها نظیر جذب سرمایه، نیروی انسانی، تکنولوژی، خدمات و بطور کلی زیرساخت توسعه متأثر از نحوه توزیع منابع توسعه کشاورزی در عرصه‌های روستایی است.

در این بین هر آنچه در استقرار سکونتگاه‌های روستایی مؤثر بودند در میزان و سطح توسعه یافتگی آنها نیز تأثیر بسزایی نیز دارند. بنیامین به این نتیجه رسیده است که برای توسعه همه جانبه روستایی مؤلفه سطح زیرکشت (قنبری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷۷)، شبکه حمل و نقل و شبکه ارتباطی (سعیدی، ۱۳۸۱: ۱۵۷)، فاصله روستاها از مراکز شهری، توسعه فعالیت‌های کشاورزی (رضوانی، ۱۳۸۳: ۹-۱۵۸)، ظرفیت‌های تولیدی محیط زیست (Schultink, 2000: 48) نقش مهمی را ایفا می‌کنند. تعادل بخشی به سطوح توسعه در مناطق مختلف کشور طی سه دهه اخیر، همواره ذهن مجریان، برنامه ریزان و پژوهشگران اقتصادی و اجتماعی را به خود مشغول داشته است. بنابراین ضرورت تحقق عدالت اجتماعی، کاهش نابرابری و عدم تمرکز نیاز به شناسایی تفاوت‌های منطقه‌ای است (کرمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۱۸). برای شناخت تفاوت سطح توسعه نواحی، لازم است ابتدا وضعیت موجود منطقه بررسی شود تا اینکه بتوان بر این اساس در جهت کاهش یا از میان بردن تفاوت‌ها اقدام به برنامه ریزی کرد (زنگی آبادی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۰).

بخش مرکزی شهرستان اورمیه به پیروی از قانون مرکز- پیرامون دارای عدم تعادل و نابرابری در نظام سکونتگاهی و توسعه روستایی است و عوامل متعدد طبیعی و جغرافیایی می‌تواند در نابرابری توسعه روستاهای این بخش دخیل بوده باشد. در منطقه مورد مطالعه بین بخش‌های غربی و شرقی از نظر شیب و شکل زمین تفاوت زیادی وجود دارد بطوری‌که بخش غربی منطقه دارای شیب بسیار بالا و در مقابل قسمت‌های شرقی با شیب نزدیک به صفر ساخت متفاوتی را به این منطقه داده است. علاوه بر آن از نظر توزیع منابع اکولوژیکی محدود مورد مطالعه از تنوع بسیار بالایی برخوردار است. نحوه توزیع منابع اکولوژیکی این منطقه از اراضی شور در قسمت‌های شرقی در حاشیه دریاچه اورمیه تا اراضی مرغوب با آبیاری نامحدود و اراضی زراعی مخلوط با باغات در قسمت‌های مرکزی متفاوت است. از طرف دیگر استقرار شهر اورمیه در قسمت شمالی منطقه مورد مطالعه باعث شده است که روستاهای واقع در جنوب منطقه فاصله زیادی نسبت به روستاهای مرکزی و شمالی به این شهر داشته و از موقعیت‌های اقتصادی و اجتماعی این شهر بهره کمتری داشته باشند. همچنین تراکم شبکه‌های ارتباطی در سمت شرق و شمال منطقه مورد مطالعه، دسترسی همه روستاها به شبکه‌های ارتباطی اصلی را ناهمسان ساخته است که این امر می‌تواند در ایجاد فرصت‌های نابرابر اقتصادی نقش بسزایی داشته باشد و جریان نابرابر فضایی انسان، سرمایه و کالا در روستاها را تشدید نماید و در نهایت روند توسعه نابرابر روستاها را به همراه آورد. لذا جهت کاهش نابرابری توسعه و عدم تعادلها

شناخت عوامل مؤثر بر توسعه نابرابر روستایی گام اصلی در برنامه‌ریزیهای منطقه‌ای است. لذا پژوهش حاضر سعی بر این دارد که ابتدا سطح توسعه سکونتگاههای روستایی بخش مرکزی شهرستان ارومیه ارزیابی کند و سپس علل توسعه یافتگی و توسعه نیافتگی سکونتگاهها را با توجه به مشخصه های جغرافیایی مورد بررسی و تحلیل قرار دهد. بنابراین تحقیق در جهت رسیدن به هدف فوق فرایند انجام کار را با این سؤالات آغاز می‌کند؛ آیا سطح توسعه روستاهای بخش مرکزی شهرستان ارومیه بر مبنای موقعیت استقرار آنها نسبت به شهر ارومیه و شبکه ارتباطی بین شهری متفاوت است؟ به عبارتی آیا فاصله جغرافیایی با شهر ارومیه و شبکه های ارتباطی بین شهری در توسعه سکونتگاههای روستایی تأثیر دارد؟ آیا عوامل طبیعی همانند شیب زمین و منابع اکولوژیک (توزیع و پراکندگی منابع) در توسعه روستاها تأثیرگذار است؟ فرض کلی تحقیق نیز بر این مبنا قرار گرفته است که تمامی عوامل هر کدام به شکلی و به میزانی در توسعه روستاها تأثیرگذار بوده است و تفاوت‌های توسعه روستایی را می‌توان بر اساس این متغیرها تبیین نمود.

مبانی نظری:

اندیشه توسعه همه جانبه روستایی بر این اصل استوار است که سکونتگاه‌های روستایی همچون تمامی پدیده ها و واحدهای مکانی - فضایی، نظام‌هایی هستند که اجزای آن با یکدیگر در کنش متقابل است و هرگونه تغییری در یک جزء به سایر اجزا منتقل می‌شود، بنابراین اجزای گوناگون آن باید آنچنان هماهنگ عمل کنند که اگر جزئی از نظام بدون هماهنگی دیگر اجزاء فعال شود، عملکرد نظام را در کل نامطلوب نسازد (آزادی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۵). از این رو نگرش به توسعه روستایی علاوه بر یکپارچگی محتوایی (اقتصادی، اجتماعی و...) انطباق برنامه ها با ویژگی‌های محلی نیز از الزامات موفقیت آن به شمار می رود.

در زمینه تحلیل و تبیین پدیده توسعه و توسعه نیافتگی نظریه های متعددی از جمله نظریه های اقتصادی رشد و توسعه، نظریه های جامعه شناختی نوسازی، نظریه های مارکسیست و نئومارکسیست، پسا ساختارگرایی و پسا مستعمره گرای، پسا توسعه گرایی نظریه‌های زن گرایی توسعه مطرح شده است که عمدتاً در مقیاس کلان در سطح جهانی و ملی به تبیین توسعه می پردازند (رضوانی، ۱۳۸۳: ۱۵۱). در تحلیل توسعه فضایی، تئوری‌های توسعه منطقه‌ای اصول و قوانین خاصی را برای تحلیل ساختار فضایی ارائه می‌دهند که تأکید ویژه‌ای به پتانسیل‌های طبیعی منطقه و موقعیت عناصر سازنده فضا دارند. هدف اصلی برنامه های توسعه منطقه‌ای و نواحی روستایی دستیابی به الگویی مناسب برای توزیع سکونتگاه ها، امکانات و فعالیت‌ها بر اساس ظرفیتهای سرزمین و فضای جغرافیایی است. در برنامه ریزی فضایی و منطقه ای نیز موضوع اصلی رسیدن به چنین الگویی است که در آن، بین عناصر کالبدی فضاها و فعالیت‌های این مجموعه ارتباط و انسجام مناسب برقرار باشد (امینی نژاد و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۴۴).

یکی از ویژگی‌های سکونتگاه های انسانی تطورپذیری و پویایی آن است. این پویایی در فضا طی روندهای زمانی به مدد تبادلات، تغییر شکل ها و نقل و انتقال‌هایی صورت می پذیرد که همواره خود را به صورت جابه جایی جمعیت، جریان کالا، انرژی، اطلاعات و سرمایه نشان می دهد (نظری، ۱۳۸۳: ۱۹۰). در زنجیره ارتباط شهر - روستا، بالاترین پویایی توسعه روستایی در اطراف شهر است که اغلب بعنوان یک منطقه انتقالی مخلوطی از فعالیت‌های شهری به روستاست (Totzer, 2008: 1). مرکز یا کانون هر فعالیت، دارای توانمندی‌هایی از عملکرد و قدرت است که قسمتی از آن به نسبت عکس فاصله در پیرامون توزیع می‌کند به عبارتی هر چه فاصله بیشتر باشد میزان تأثیرگذاری کمتر و هر چه فاصله روستاهای پیرامون کمتر باشد میزان تأثیرگذاری این مراکز در تحولات روستا بیشتر است. مضاف بر آن فاصله پیرامون به مراکز شهری در توسعه و روابط نزدیک آنها تأثیرگذار است. زیرا هر مرکز با

پیرامون خود در سه قلمرو متفاوت مراحل از تسلط دارد حوزه جذب (فاصله کم) حوزه نفوذ (فاصله متوسط) و حوزه تأثیر (فاصله زیاد) (صرامی، ۱۳۸۴: ۱۰۲). نزدیکی به شهرها الزامات اساسی توسعه یعنی دسترسی به سرمایه، خدمات و تکنولوژی را فراهم می‌سازد. شهرها فرصتهای اقتصادی نظیر اشتغال، درآمد و سرمایه گذاری برای توسعه روستاهای حاشیه خود ایجاد می‌کند و بازگشت سرمایه و سرمایه گذاری را به روستاها امکان پذیر می‌سازد و موجب توسعه روستاهای اطراف خود می‌شود. لذا می‌توان بصورت نسبی بر این تصور بود که روستاهای مستقر در اطراف شهرها از فرصت توسعه زیادتری نسبت به روستاهای دور از شهر برخوردار باشند. البته امروزه توسعه و گسترش فن آوری اطلاعات و ارتباطات و کمی نقش فاصله جغرافیایی را در توسعه سکونتگاهها کم رنگ ساخته است و دیگر نمی‌توان با قاطعیت از این فرض دفاع نمود. البته مسئله دیگری در توسعه سکونتگاههای روستایی نزدیک شهرها وجود دارد و آن نحوه روابط شهر با حوزه های پسرانه روستایی خود است که گاهی رابطه انگلی میان آنها بوجود می‌آید که نه تنها بازگشت سرمایه را امکان پذیر نمی‌سازد بلکه سرمایه های موجود در روستاهای دور و نزدیک را به سمت خود می‌کشد و منابع اکولوژیک روستایی را که منابع اقتصادی و درآمدی آنهاست، به عنوان پارکهای تفریحی برای شهرنشینان از دست آنها گرفته و روستاها را تبدیل به بیلاق شهرنشینان می‌سازد و عملاً فرصت تولید را از دست آنها خارج می‌سازد.

البته در نوع و میزان تأثیر شهر بر پیرامون تنها فاصله جغرافیایی اصل مهم نیست بلکه منابع اکولوژیک نقاط پیرامونی نیز تأثیرگذار است بر همین جهت بسیار از نظریه پردازان نقطه پیرامونی را در چند دسته تقسیم می‌کنند که هر یک دارای ویژگی‌های خاصی است؛ مناطق انتقالی روبه بالا، مناطق روبه پایین، مناطق مرز منابع و مناطق دارای مسائل ویژه (کلانتری، ۱۳۹۱: ۱۱۰). در این میان شبکه های ارتباطی به ویژه راهها و سیستم های مخابراتی به عنوان عناصر پیوند دهنده میان سکونتگاهها نقش قابل توجهی در تبادل جریانات مذکور دارد (نظری، ۱۳۸۳: ۱۹۰) و فاصله جغرافیایی روستاها به شبکه های ارتباطی اصلی سهم معینی از این جریانات را به خود اختصاص می‌دهند به عبارتی هر چه روستاها دور از محورهای ارتباطی اصلی باشد در جریان فضایی کالا، سرمایه، خدمات و انسان کمتر شرکت می‌کنند و در نتیجه سطح توسعه آنها نیز از کاهش می‌یابد.

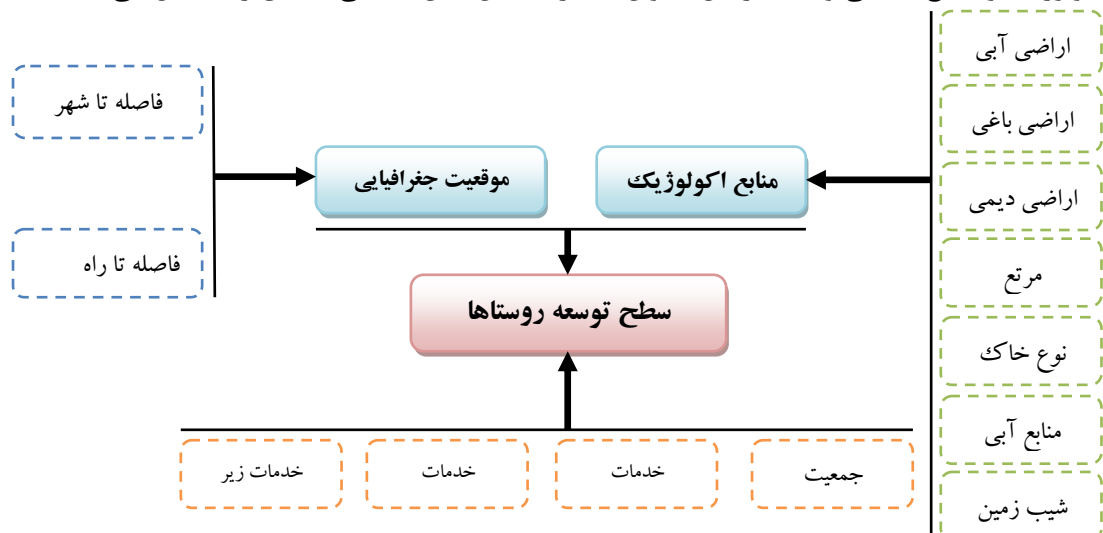
پیشینه تحقیق:

رضوانی و همکاران (۱۳۷۹) مطالعه دیگری را در زمینه برنامه ریزی توسعه و عمران روستایی کشور انجام دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که شاخصهای اقتصادی و اجتماعی توسعه روستایی از وضعیت مطلوبی برخوردار نبوده و دارای رشد بسیار کندی بوده است. همچنین رضوانی و همکاران (۱۳۸۴) درجه توسعه یافتگی روستاهای شهرستان آق قلا و بندر ترکمن را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج آن نشان داد که این روستاها علی رغم داشتن شرایط محیطی تقریباً همگن، از لحاظ میزان برخورداری و سطح توسعه یافتگی تفاوتها قابل ملاحظه ای دارند و شرایط محیطی تأثیر زیادی در توسعه روستاها نداشته است. در این تحقیق دهستانها به دو دسته دهستان های در حال توسعه با ضریب بالاتر از ۰٫۵ و دهستانهای کمتر توسعه یافته با ضریب ۰٫۴۹ به پایین تقسیم شدند. نتایج کار نشان می‌دهد که سه دهستان جعفرابای جنوبی با ضریب ۰٫۵۹، رتبه اول، دهستان جعفرابای شرقی با ضریب ۰٫۵۵، رتبه دوم، و دهستان آقالتین با ضریب ۰٫۴۹، رتبه سوم جزء دهستانهای در حال توسعه بوده اند.

مؤید فر و اکبری (۱۳۸۶) روابط شهر و روستا و اثرات آن را در توسعه روستاها مورد مطالعه قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که بین میزان مناسبات شهر و روستا و توسعه یافتگی روستایی رابطه مثبتی برقرار است و در نتیجه روستاهایی که نزدیک شهر هستند توسعه یافته‌تر از روستاهایی هستند که دور از شهرها می‌باشند. نتایج حاصل از

تحقیق بیانگر آن است که بین میزان مناسبات روستا با شهر و سطح توسعه یافتگی روستاها در سطح ۹۹ درصد اطمینان همبستگی وجود دارد و این همبستگی مثبت و شدت آن (۰,۶۸) تقریباً قوی است (مؤید فر و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۲). علیایی و همکاران (۱۳۸۷) نقش عوامل اجتماعی در توسعه یافتگی روستاهای شهرستان دیواندره را مطالعه نمودند و به این نتیجه رسیدند که: بین عوامل اجتماعی مانند نوگرایی اعتماد و سطح سواد با سطح توسعه روستاها رابطه مستقیمی برقرار است. میانگین سرمایه انسانی برای روستاهای باتوسعه پایین برابر با ۶ و برای روستاهای باتوسعه متوسط ۱۰ و برای روستاهای باتوسعه بالا ۲۱ می باشد. همچنین میانگین سرمایه اجتماعی در روستاهای با توسعه پایین ۳۰,۶، برای روستاهای باتوسعه متوسط ۴۰,۳۸ و برای روستاهای باتوسعه بالا ۵۲,۵۳ بدست آمد (علیایی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۲۱-۱۲۰).

کریم و هاشمی (۱۳۸۸) چالشهای توسعه پایدار را از دیدگاه روستائیان مورد بررسی قرار دادند و از نتایج این مطالعه می توان به چالشهای پایداری اکولوژیک همانند آب، خاک و جنگل، چالشهای استفاده از منابع و چالشهای زیرساختی در تحقق توسعه روستاها اشاره نمود. ابراهیم زاده و رئیس پور (۱۳۹۰) روند تغییرات درجه توسعه یافتگی روستایی استان سیستان و بلوچستان را مورد مطالعه قرار دادند و از نتایج آن می توان به این نکته اشاره نمود که روستاهای بخشهای مرکزی شهرستانها توسعه یافته تر از سایر روستاها بوده است. به عبارتی روستاهایی توسعه یافته بودند که نزدیک شهر مرکز شهرستان بودند و اندازه شهر در توسعه روستاها تأثیرگذار بوده است. کرمی و عبدشاهی (۱۳۹۰) سطح توسعه یافتگی روستاهای استان کهگیلویه و بویراحمد را بررسی کردند که از نتایج آن می توان به توزیع نابرابر امکانات و زیرساختهای توسعه در سطح روستاهای استان اشاره کرد. بر اساس نتایج بدست آمده، سطح توسعه روستاهای استان بصورتی است که تمامی روستاها در زیر حد بحرانی قرار دارند. در میان شهرستانهای استان روستاهای شهرستان دنا بدترین وضعیت را دارد و در رتبه آخر قرار گرفته است. حد بحرانی بدست آمده برای روستاهای منطقه ۵۷ درصد است. بر اساس بررسیها و مبانی نظری موضوع مدل تحلیلی تحقیق بصورت زیر ترسیم یافته است. در این تحقیق سطح توسعه یافتگی روستاها بعنوان متغیر وابسته و موقعیت جغرافیایی و ویژگیهای اکولوژیک و منابع طبیعی و شیب زمین بعنوان متغیر مستقل مدل تحلیلی تحقیق را تشکیل می‌دهند.

شکل شماره ۱- مدل تحلیلی تحقیق

روش تحقیق:

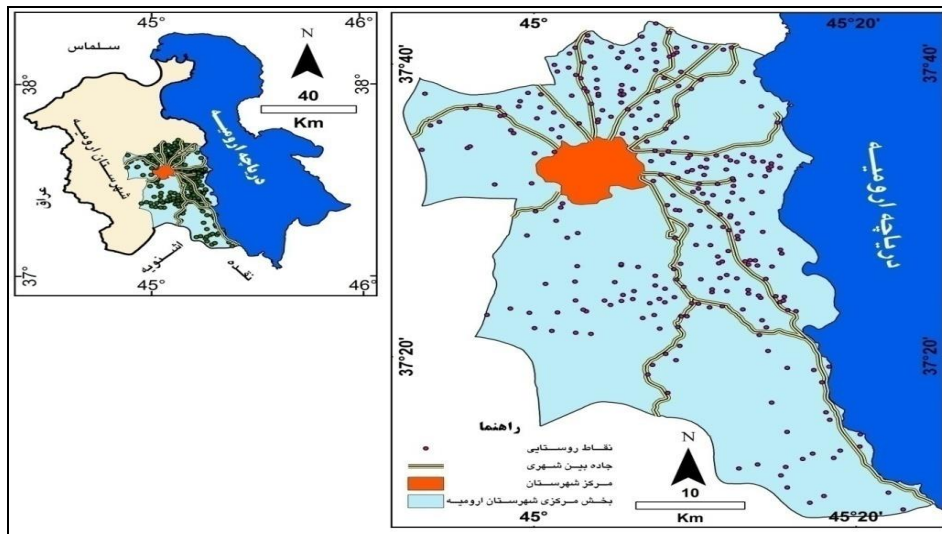
روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است و برای تجزیه و تحلیل داده ها و اطلاعات از مدل تاپسیس برای سنجش سطح توسعه یافتگی، از مدل تحلیل خوشه ای سلسله مراتبی، برای خوشه بندی و طبقه بندی توسعه روستایی و از مدل رگرسیون گام به گام جهت تحلیل علی سطح توسعه یافتگی استفاده گردیده است. اطلاعات مورد نیاز این تحقیق از نتایج سرشماری عمومی و نفوس مسکن ۱۳۹۰ و سازمان جهاد کشاورزی استان بدست آمده است. در این تحقیق ابتدا، توسعه روستاهای مورد مطالعه با استفاده از مدل چند معیاره تاپسیس سطح بندی گردید. سپس با روش تحلیل خوشه ای سلسله مراتبی، روستاها از نظر سطح توسعه یافتگی به پنج طبقه (محروم، کمتر توسعه یافته، تاحدی توسعه یافته، توسعه یافته و بسیار توسعه یافته) تقسیم شد. همچنین متغیر مستقل کاربری اراضی، شیب زمین در ۸ زیر مجموعه و متغیرهای موقعیت روستاها نسبت به شهر و شبکه ارتباطی، به ۶ زیر مجموعه تقسیم گردید. سپس متغیرهای کاربری اراضی، موقعیت جغرافیایی روستاها نسبت به شهر و جاده بین شهری توسط ۷ کارشناس از طریق «جدول مقایسه زوجی مدل سلسله مراتبی AHP» (صامتی و همکاران، ۱۳۸۲: ۶۷) وزن دهی و به منظور سنجش رابطه بین میزان توسعه یافتگی روستاها و متغیرهای مستقل مدل رگرسیون گام به گام بکار گرفته شد. لازم به ذکر است که اولویت وزنی هر یک از زیر مجموعه متغیرهای مستقل بعنوان کد آن زیرمجموعه در تحلیلها استفاده گردید.

شاخص های مورد استفاده در تعیین میزان توسعه یافتگی: شاخصهای مورد استفاد برای سنجش سطح توسعه یافتگی روستایی در بخشهای مختلف زیر بنایی، خدمات اجتماعی، خدمات اقتصادی، مدیریتی، اطلاعات، ارتباطات و انرژی و جمعیت تقسیم گردید.

شاخص های زیر بنایی: پایگاه آتش نشانی، آب لوله کشی، گاز لوله کشی، برق شبکه سراسری، سالن ورزشی، زمین ورزشی، طرح هادی. **شاخص های مدیریتی:** شورای حل اختلاف، مروج کشاورزی، مرکز خدمات جهاد کشاورزی، دهیاری، شورای اسلامی روستا. **شاخص های اجتماعی:** نسبت باسودی، سامانه جمع آوری زباله، تکنسین دامپزشکی، دامپزشک، بهورز، بهیار و ماما، دندانپزشک تجربی یا دندانساز، دندانپزشک یا بهداشت کار دهان، پزشک، مرکز تسهیلات زایمان، پایگاه بهداشت روستایی، خانه بهداشت، داروخانه، مرکز بهداشتی درمانی، سامانه تصفیه آب، کتابخانه، دبیرستان، راهنمایی، دبستان، مهد کودک، فنی حرفه ای. **شاخص های اقتصادی:** نرخ اشتغال، تعمیرگاه ماشین آلات غیر کشاورزی، تعمیرگاه ماشین آلات کشاورزی، بانک، قهوه خانه، قصابی، نانوايي، فروشگاه تعاونی، بقالی، نمایندگی پخش سیلندر گاز، نمایندگی پخش نفت سفید. **شاخص های اطلاعات، ارتباطات و انرژی:** دسترسی به وسیله نقلیه عمومی، دسترسی عمومی به اینترنت، دسترسی به روزنامه و مجله، دفتر فناوری اطلاعات و ارتباطات، دفتر مخابرات، دفتر پست، صندوق پست، جایگاه سوخت، راه آسفالت. **شاخص جمعیت:** قدر مطلق جمعیت. **شاخص های متغیرهای مستقل:** موقعیت جغرافیایی فاصله روستاها به شهر ارومیه و شبکه ارتباطی بین شهری.

محدوده مورد مطالعه:

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و آخرین تقسیمات سیاسی استان آذربایجان غربی، بخش مرکزی شهرستان ارومیه به ۹ دهستان و ۲۸۹ پارچه آبادی تقسیم شده است. بخش مرکزی شهرستان ارومیه در جنوب شرقی این شهرستان قرار گرفته است. در این دوره آماری در بخش مرکزی شهرستان ۱۳۸۱۱۸ نفر در قالب ۳۷۸۲۴ خانوار زندگی می کنند. توزیع شبکه های ارتباطی و پراکندگی آبادیها و موقعیت شهر ارومیه در شکل شماره ۲ نشان داده شده است.

شکل ۲- موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

یافته های تحقیق:

تعیین سطح توسعه‌یافتگی روستاها: نتایج مدل سطح‌بندی توسعه روستاها نشان می‌دهد که فاصله توسعه یافتگی روستاها از همدیگر بسیار زیاد است. بطوری‌که فاصله میزان توسعه یافتگی روستای سطح اول برابر با ۰,۷۱۲ و محرومترین روستا برابر با ۰,۱۷۹ است و اختلاف آنها حدودا ۰,۵ مقدار است. بر اساس نتایج بدست آمده روستاهای بالو، بالانج، میاوق از نظر توسعه یافتگی در رتبه های اول تا سوم و روستاهای عباس اباد، قره حسینقلی و نوروزبلاغی در رتبه های آخر قرار گرفته‌اند. (جدول شماره ۱).

جدول ۱- سطح توسعه یافتگی روستای بخش مرکزی شهرستان ارومیه

نام روستا	میزان توسعه	نام روستا	میزان توسعه	نام روستا	میزان توسعه	نام روستا	میزان توسعه
بالو	۰,۷۱۲	شیطان آباد	۰,۴۶۲	ژارآباد	۰,۳۹۲	جعفریان	۰,۳۲۶
بالانج	۰,۶۳۵	بابارود	۰,۴۵۹	یغمورعلی	۰,۳۹۲	دیدان علیا	۰,۳۲۶
میاوق	۰,۶۳۰	قطلو	۰,۴۵۸	حیدرلو	۰,۳۹۲	اغیلاخ	۰,۳۲۴
ترکمان	۰,۶۲۷	تبت	۰,۴۵۴	ناری	۰,۳۸۹	صداقه	۰,۳۲۴
عسگرآبادتپه	۰,۶۱۶	تازه کند	۰,۴۵۱	شورکند	۰,۳۸۷	قره آغاج	۰,۳۲۲
بند	۰,۶۱۲	قرابلقو	۰,۴۵۰	ثمرتو	۰,۳۸۶	برده کش	۰,۳۲۱
گوگ تپه	۰,۵۹۹	شهرک روستایی نصر	۰,۴۴۸	قورت تپه	۰,۳۸۳	باراجوق	۰,۳۲۰
نومتر	۰,۵۸۴	کوسه اباد	۰,۴۴۸	چیچکلوی بخش قلعه	۰,۳۷۸	حصارترکمان	۰,۳۱۸
ولنده علیا	۰,۵۷۹	میرشکارلو	۰,۴۴۸	تیزخراب	۰,۳۷۷	ورمزیار	۰,۳۱۴
قره آغاج	۰,۵۷۹	دارغالو	۰,۴۴۸	جلبر	۰,۳۷۶	مرادعلی سفلی	۰,۳۱۳
فزل عاشق	۰,۵۷۲	داربارود	۰,۴۴۷	پیرعلی	۰,۳۷۵	بندایی	۰,۳۱۲
قره حسنلو	۰,۵۶۵	آشنا آباد	۰,۴۴۴	حسوکندی	۰,۳۷۴	مرادعلی علیا	۰,۳۱۲
زینالو	۰,۵۶۳	علی کندی	۰,۴۴۴	حصار آغیلاخ	۰,۳۷۴	خرم اباد	۰,۳۱۲
کشتیبان	۰,۵۶۲	اسلاملو	۰,۴۳۷	ایگدیر	۰,۳۷۰	دده سقی	۰,۳۱۰
امامزاده	۰,۵۵۹	جانویسلو	۰,۴۳۶	یووالر	۰,۳۷۰	یورقانلو	۰,۳۱۰
دیزج دول	۰,۵۵۷	کولق	۰,۴۳۵	ساعتلوی کوه	۰,۳۶۸	اوج اولر	۰,۳۱۰
گجین	۰,۵۵۷	حصارترمنی	۰,۴۳۳	قره گوزایل	۰,۳۶۵	گل پرچین	۰,۳۰۹
چنقرالوی یکان	۰,۵۵۳	نظرآبادافتخار	۰,۴۳۲	تازه کندافشار	۰,۳۶۴	چهره گشا	۰,۳۰۸
الواج	۰,۵۵۲	محمودآباد	۰,۴۲۸	بیرلان	۰,۳۶۴	انهرسفلی	۰,۳۰۸
توبراق قلعه	۰,۵۵۱	دیزج تکیه	۰,۴۲۶	بوربور	۰,۳۶۰	زیوه	۰,۳۰۶
باراندوز	۰,۵۴۶	نظرآبادقلعه	۰,۴۲۵	نصیرآباد	۰,۳۵۹	ساعتلو	۰,۳۰۶
رشکان	۰,۵۴۲	گردآباد	۰,۴۲۳	اوزان ملک / اسکندری	۰,۳۵۹	مقدم	۰,۳۰۶
کوکیا	۰,۵۲۸	چهللو	۰,۴۲۲	حسن اباد	۰,۳۵۸	قطورلار	۰,۳۰۴

۰.۳۰۴	قرالراقتی	۰.۳۵۴	شاهین اباد	۰.۴۲۲	مراجول	۰.۵۲۲	ریحان اباد
۰.۳۰۱	اوج قبرلر	۰.۳۵۳	قورشالو	۰.۴۲۱	حصار حاجی لار	۰.۵۲۱	نای بین
۰.۳۰۱	تیپه ترکمان	۰.۳۵۲	ناناس	۰.۴۱۹	کلهر	۰.۵۱۹	یورقون ابادعلیا
۰.۲۹۹	عربلوی یکان	۰.۳۴۷	جیل کندی	۰.۴۱۸	غفارپهی	۰.۵۱۹	بالستان
۰.۲۹۷	کوتالان	۰.۳۴۴	دولاما	۰.۴۱۶	کلیسا کندی	۰.۵۱۸	آغچه
۰.۲۹۵	کانی قوزان	۰.۳۴۳	سعیدلو	۰.۴۱۵	بزرگ اباد	۰.۵۱۶	خطایلو
۰.۲۹۵	سردرود	۰.۳۴۰	مشک ابادعلیا	۰.۴۱۵	گلمرز علیا	۰.۵۱۵	بالدرلو
۰.۲۹۴	پیرمراد	۰.۳۳۸	کچه باش	۰.۴۱۳	گنج اباد	۰.۵۱۰	چارچیلو
۰.۲۹۴	قرالکوه	۰.۳۳۷	حاجی پیرلو	۰.۴۱۲	بادکی	۰.۵۰۸	انهرعلیا
۰.۲۹۲	انسیتیتو توتون	۰.۳۳۶	درین قلعه	۰.۴۰۶	ولنده سفلی	۰.۵۰۴	المان اباد
۰.۲۹۰	جونی	۰.۳۳۶	دیدان سفلی	۰.۴۰۵	مبارک اباد	۰.۵۰۲	الیاس اباد
۰.۲۹۰	نازاناز	۰.۳۳۵	عربلوی میشه	۰.۴۰۳	تیپه ماکو	۰.۵۰۰	قره حسنلو
۰.۲۸۸	یریران	۰.۳۳۴	جیران علیا	۰.۴۰۳	حصار گاپوچی	۰.۴۹۸	بالاجی
۰.۲۸۸	قره گوز سلیم	۰.۳۳۲	لرنی	۰.۴۰۱	قصور	۰.۴۸۶	تولکلان
۰.۲۸۸	سیدک	۰.۳۳۱	کزنه کش	۰.۴۰۱	ساریبیگلوی موسی	۰.۴۷۸	کردلر
۰.۲۸۸	ایبلو	۰.۳۳۱	تیز خراب	۰.۴۰۰	گزنق	۰.۴۷۵	طسمالو
۰.۲۸۷	شیخ تیمور	۰.۳۳۱	مشک ابادسفلی	۰.۳۹۹	عربلوی دره	۰.۴۷۳	دستجرد
۰.۲۸۷	دیزج رحیم پور	۰.۳۳۰	قشلاق میرزاعلی	۰.۳۹۶	علی اباد باراندوز	۰.۴۷۲	قاسملو
۰.۲۸۶	ریکان	۰.۳۲۹	قهرمانلوی سفلی	۰.۳۹۵	قلیلو	۰.۴۶۹	لور
۰.۲۸۶	پشتگل	۰.۳۲۸	چیچکلوی منصور	۰.۳۹۳	برهانلو	۰.۴۶۵	اوزان اسکندری
۰.۲۸۳	قشلاق طرزلو	۰.۳۲۸	تکالو	۰.۳۹۳	بهی صفر	۰.۴۶۴	شیخ سرمست
		۰.۳۲۷	اردوشاهی	۰.۳۹۳	بزوه	۰.۴۶۳	نیولو

منبع: یافته های تحلیلی تحقیق: ۱۳۹۱.

ادامه جدول شماره ۱- سطح توسعه یافتگی روستای بخش مرکزی شهرستان ارومیه

نام روستا	میزان توسعه	نام روستا	میزان توسعه	نام روستا	میزان توسعه	نام روستا	میزان توسعه	نام روستا	میزان توسعه
ترمنی	۰.۲۷۸۹	عیسی لوی زمی	۰.۲۴۰۵	عربلو	۰.۲۵۹۰	غریب کندی	۰.۲۰۴۱	جیران سفلی	۰.۱۳۹۱
قصریک	۰.۲۷۶۸	خضراباد	۰.۲۳۸۰	فقیه بیگلو	۰.۲۵۷۵	مرادکندی	۰.۲۰۰۶	باربین	۰.۱۳۹۱
قشلاق محمدقلی	۰.۲۷۶۲	صفر قلی کندی	۰.۲۳۷۳	شیروکندی	۰.۲۵۴۹	سلیم کندی	۰.۱۹۶۳	قامت	۰.۱۳۶۲
وزیراباد	۰.۲۷۵۴	سامسالو	۰.۲۳۵۲	کلیسای سیر	۰.۲۵۴۷	اسلام پناه ابادی جدید	۰.۱۹۳۸	ایلزگی	۰.۱۱۷۳
چوب تراش	۰.۲۷۵۳	شعبان کندی	۰.۲۳۴۷	نرلو	۰.۲۵۳۷	تازه کندجمال	۰.۱۹۱۷	انهر بتن	۰.۱۱۳۷
اوزار لو	۰.۲۷۵۲	زویک	۰.۲۳۲۸	کاروانسرا	۰.۲۵۲۶	گیاران	۰.۱۸۸۹	عیسی لو	۰.۰۵۷۴
ایدینلو	۰.۲۷۳۶	بیات	۰.۲۳۲۵	ایروانلو	۰.۲۵۲۶	سیر	۰.۱۸۶۹	گویچه علی تیپه	۰.۰۵۴۲
چاورش	۰.۲۷۱۷	سلطان اباد	۰.۲۳۲۴	باروژ	۰.۲۵۲۳	ینگیجه قاضی	۰.۱۷۹۶	جنگلیبانی	۰.۰۵۱۴
زایه کندی	۰.۲۷۰۷	رحیم اباد	۰.۲۲۵۸	سیلانه	۰.۲۵۲۰	قرخلو	۰.۱۷۵۶	قلعه سازی حقیقی	۰.۰۵۱۴
سارالان	۰.۲۷۰۴	تکه	۰.۲۲۵۴	ساراجوق	۰.۲۵۱۳	هسیستان	۰.۱۷۲۳	تلار شهریار	۰.۰۵۱۴
القیان	۰.۲۷۰۲	تلار پذیرائی	۰.۲۲۵۰	فقی بیگلو	۰.۲۵۰۶	گلمانخانه	۰.۱۷۲۳	عیسی کان	۰.۰۵۱۴
قرالر حاجی قاسم	۰.۲۷۰۲	حصار امیر حسین	۰.۲۲۴۶	گلدانلو	۰.۲۵۰۵	بورقون ابادسفلی	۰.۱۷۱۸	یاشیل تاک	۰.۰۵۱۴
قرالر حاجی بابا	۰.۲۶۸۶	میراباد	۰.۲۲۳۵	قهرمانلوی علیا	۰.۲۴۸۲	عیسی لوی حیدرلو	۰.۱۷۰۴	عربلوی آقا علی	۰.۰۵۱۴
گوز کوند	۰.۲۶۷۴	برنج اباد	۰.۲۲۳۲	ساریجالو	۰.۲۴۵۲	خنجرقشلاقی	۰.۱۷۰۲	عباس اباد	۰.۰۱۸۵
دریند	۰.۲۶۶۹	کنعان سفلی	۰.۲۲۲۹	انگمان	۰.۲۴۳۰	قراجلو	۰.۱۷۰۱	قره حسینقلی	۰.۰۱۸۵
بوراشان	۰.۲۶۶۴	شملکان	۰.۲۲۱۵	چیچکلوی حاجی اقا	۰.۲۴۲۲	بزلو	۰.۱۶۶۲	نوروزبلاغی	۰.۰۱۷۹
دایلاق	۰.۲۶۵۶	ساری بیگلوی	۰.۲۱۹۳	درزم	۰.۲۴۱۸	دیزج فتحی	۰.۱۶۴۶		
توپوزاباد	۰.۲۶۴۲	قازان علی	۰.۲۱۸۸	دلو	۰.۲۴۱۳	طرزلو	۰.۱۶۴۲		

قره لر لطف الله	۰،۲۶۳۵	شاه میرزا کندی	۰،۲۱۸۳	کنعان رعیت	۰،۲۴۰۸	کاکلر	۰،۱۶۴۲
بوینی یوغونلو	۰،۲۶۲۸	دانقرالو	۰،۲۱۸۲	فولادلو	۰،۲۴۰۵	رنگ ریکا	۰،۱۶۳۸
ساری بیگلوی	۰،۲۶۱۷	گویجه علی اصلان	۰،۲۱۸۲	کورانی	۰،۲۴۰۵	امیر آباد	۰،۱۵۸۱
خانقاه الواج	۰،۲۶۱۷	کمانه	۰،۲۱۵۵	لشنلو	۰،۲۱۲۰	دیزج نقاله	۰،۱۵۶۸
داش اغل	۰،۲۶۰۵	قزل حاجیلو	۰،۲۱۴۶	تازه کندانه	۰،۲۱۰۱	هوندوک	۰،۱۵۴۳
قمشلو	۰،۲۵۹۹	قلعه جوق	۰،۲۱۳۵	خلیفتان	۰،۲۰۸۲	طالب آباد	۰،۱۵۴۳

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

جهت خوشه‌بندی توسعه روستاها از مدل تحلیل خوشه‌ای سلسله‌مراتبی استفاده گردید. بر اساس نتایج بدست آمده روستاها به ۵ گروه بسیار توسعه یافته، توسعه یافته، تاحدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم طبقه بندی شدند. همچنین ۱۶ روستای بالو، بالانج، میاوق، ترکمان، عسگرآبادتپه، بند، گوگ تپه، تومتر، ولنده علیا، قره آغاج، قزل عاشق، قره حسنلو، زینالو، کشتیبان، امامزاده، دیزج دول بعنوان روستاهای بسیار توسعه یافته و ۳۵ روستای گجین، چنقرالوی یکان، الواچ، توپراق قلعه، باراندوز، رشکان، کوکیا، ریحان آباد، نای بین، یورقون آبادعلیا، بالستان، آغچه، خطایلو، بالدرلو، جارچیلو، انهرعلیا، المان آباد، الیاس آباد، قره حسنلو، بالاجی، تولکان، کردلر، طسمالو، دستجرد، قاسملو، لور، اوزان اسکندری، شیخ سرمست، نیولو، شیطان آباد، بابارود، قطلو، تبت، تازه کند، قراقلو، شهرک روستایی نصر، کوسه آباد بعنوان روستاهای توسعه یافته شناخته شدند (جدول شماره ۲).

جدول ۲- خوشه بندی سطح توسعه روستاها

روستاها	سطح توسعه	روستاها	سطح توسعه
قره گوزایل، تازه کندافشار، بیرلان، بوربور، نصیرآباد، اوزان ملک، حسن آباد، شاهین آباد، قورشالو، نانس، جبل کندی، دولام، سعیدلو، مشک آبادعلیا، کچه باش، حاجی پیرلو، درین قلعه، دیدان سفلی، عربلوی میشه، جیران علیا، لرنی، کزنه کش، تیز خراب، مشک ابادسفلی، قشلاق میرزاعلی، قهرمانلوی سفلی، چیچگلوی منصور، تکالو، اردوشاهی، جعفریان، دیدان علیا، اغبالغ، صداقه، قره آغاج، برده کش، باراجوق، حصارترکمان، ورمزیار، مرادعلی سفلی، بندایی، مرادعلی علیا، خرم آباد، دده سقی، یورقانلو، اوچ اولر، گل پرچین، چهره گشا، انهرسفلی، زیوه، ساعتلو، مقدم، قطورلار، قرالراقتی، اوچ قبرلر، تپه ترکمان، عربلوی یکان، کوتالان، کانی قوزان، سردرود، پیرماد، قرالرکوه، انستیتو توتون، جونی، نازناز، بربران، قره گوز سلیم، سیدک، ایبلو، شیخ تیمورف دیزج رحیم پور، ریکان، پشتگل، قشلاق طرزلو، ترمنی، قصریکف، قشلاق محمدقلی، وزیرآباد، اوزار لو، ایدینلو، چاورش، زایه کندی، سارالان، القیان، قرالر حاجی قاسم، قرالر حاجی باباف گوز کوند، دربند، بوراشان، دایلاق، توپوزآباد، قره لر لطف الله، بوینی یوغونلو، ساری بیگلوی معینف خانقاه الواج، داش اغل، قمشلو، عربلو، فقیه بیگلو، پروکندیف کلیسای سیر، نرلو، کاروانسرا، ایروانلو، باروژ، سیلان، ساراجوق، فقی بیگلو، گلدانلو، قهرمانلوی علیا، ساریجالو، انگمان، چیچکلوی حاجی اقا، درزم، دلو، کنعان رعیت،	کمتر توسعه یافته	بالو، بالانج، میاوق، ترکمان، عسگرآبادتپه، بند، گوگ تپه، تومتر، ولنده علیا، قره آغاج، قزل عاشق، قره حسنلو، زینالو، کشتیبان، امامزاده، دیزج دول	بسیار توسعه یافته

<p>فولادلو، کورانی، عیسی لوی زمی، خضراباد، صفر قلی کندی، سامسالو، عبان کندی، زویک، بیات، سلطان اباد، رحیم اباد، تکه، حصار امیر، حسین بیگ، میراباد، برنج اباد، کنعان سفلی، شملکان، ساری، یگلوی آرالق، قازان علی، شاه میرزا کندی، دانقرالو، گویجه، علی اصلان، کمانه، قزل حاجیلو، قلعه جوق، لشنلو، تازه کندانه، خلیفتان، غریب کندی، مرادکندی</p>			
<p>سلیم کندی، اسلام پناه ابادی جدید، تازه کندجمال خان، گباران، سیر، ینگجه قاضی، قرخلو، هسبستان، گلمانخانه، یورقون ابادسفلی، عیسی لوی حیدرلو، خنجرقشلاقی، راجلو، بزلو، دیزج فتحی، طرزلو، کاکلو، رنگ ریکا، امیر اباد، دیزج نقاله، هوندوک، طالب اباد، جیران سفلی، باربین، قامت، ایلزگی، انهر بتن، عیسی لو، گویجه علی تپه، جنگلبانی، قلعه سازی حقیقی، عیسی کان، یاشیل تاک، عربلوی آقا علی، عباس اباد، قره حسینقلی، نوروزبلاغی</p>	<p>محروم</p>	<p>گجین، پنقرالوی یکان، الواج، توپراق قلعه، باراندوز، رشکان، کویا، ریحان اباد، نای بین، یورقون ابادعلیا، بالستان، آغچه، خطایلو، بالدرلو، جارچیلو، انهرعلیا، المان اباد، الیاس اباد، قره حسنلو، بالاجی، تولکان، کردلر، طسمالو، دستجرد، قاسملو، لور، اوزان اسکندری، شیخ سرمست، نیولو، شیطان اباد، بابارود، قطلو، تبت، تازه کند، قراقلو، شهرک روستایی نصر، کوسه اباد</p>	<p>توسعه یافته</p>
		<p>میرشکارلو، دارغالو، داربارود، آشنا اباد، علی کندی، اسلاملو، جانویسلو، کولق، حصارترمنی، نظرابادافتخار، محموداباد، دیزج تکیه، نظرابادقلعه، گرداباد، جهتلو، مراجول، حصارحاجی لار، کلهر، غفاربهی، کلیسا کندی، بزرگ اباد، گلمرز علیا، گنج اباد، بادکی، ولنده سفلی، مبارک اباد، تپه ماکو، حصارگاپوچی، قصور، ساریبیگلوی موسی، گزلق، عربلوی دره، علی اباد باراندوز، قلیلو، برهانلو، بهی صفر، بزوه، زاراباد، یغمورعلی، حیدرلو، ناری، شورکند، ثمرتو، قورت تپه، چیچکلوی بخش قلعه، تیزخراب، جلبر، پیرعلی، حسو کندی، حصار آغبلاغ، ایگدیر، یووالار، ساعتلوی کوه</p>	<p>توحیدی توسعه یافته</p>

منبع: یافته های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

تعیین اهمیت متغیرهای مستقل:

جهت تحلیل اهمیت فاصله روستاها از شبکه ارتباطی بین شهری و شهر ارومیه از جدول مقایسه زوجی مدل سلسله مراتبی *AHP* استفاده گردید و وزن آنها با استفاده از نظر ۷ کارشناس جغرافیا بدست آمد. بر اساس نتایج بدست آمده شهر از اهمیت بالاتری در توسعه روستاها نسبت به شبکه ارتباطی دارد. وزن فاصله در مقیاس ۵ کیلومتری تا شهر برابر با ۰,۳۶۸ و برای فاصله تا شبکه ارتباطی بین شهری برابر با ۰,۳۶۴ از نظر کارشناسان بدست آمد. البته هر چقدر فاصله دورتر می شود شبکه ارتباطی نسبت به شهر در توسعه روستاها اهمیت زیادی پیدا می کند. بطوریکه در فواصل بالای ۱۵ کیلومتر اهمیت راه ارتباطی بین شهری در توسعه روستایی نسبت به شهر بیشتر می شود. وزن اهمیت فاصله روستاها نسبت به شهر ارومیه در ۱۵ تا ۲۰، ۲۰ تا ۲۵ و بالای ۲۵ کیلومتر به ترتیب برابر با ۰,۱۰۴، ۰,۰۵۲ و ۰,۰۲۰ است در صورتی که وزن این فواصل برای شبکه ارتباطی به ترتیب برابر با ۰,۱۲۸، ۰,۰۶۵ و ۰,۰۲۵ است. بنابراین برای روستاهای دور افتاده شبکه ارتباطی بین شهری در توسعه آنها از اهمیت زیادی

برخوردار است زیرا دسترسی به شبکه ارتباطی بین شهری سرعت دسترسی به خدمات، فرصت‌های اقتصادی و بازار را افزایش می‌دهد و زمینه را برای توسعه روستایی فراهم می‌سازد. (جدول شماره ۳).

جدول ۳- ضریب اهمیت موقعیت روستاها در توسعه

فاصله	وزن فاصله از شهر ارومیه	وزن فاصله از راه اصلی
۵ کیلومتری	۰,۳۶۸۶	۰,۳۶۴۳
۵ تا ۱۰ کیلومتری	۰,۲۷۴۷	۰,۲۵۱۵
۱۰ تا ۱۵ کیلومتری	۰,۱۷۹۳	۰,۱۶۴۸
۱۵ تا ۲۰ کیلومتری	۰,۱۰۴۹	۰,۱۲۸۴
۲۰ تا ۲۵ کیلومتری	۰,۰۵۱۹	۰,۰۶۵۲
بالای ۲۵ کیلومتری	۰,۰۲۰۶	۰,۰۲۵۹

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

در تعیین اهمیت منابع اکولوژیک منطقه در توسعه روستاها نیز از جدول مقایسه زوجی مدل سلسله مراتبی *AHP* گردید و وزن آنها با استفاده از نظر ۷ کارشناس جغرافیا برآورد گردید. نتایج بدست آمده در جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که اراضی زراعی بدون محدودیت آب در میان منابع اکولوژیک در توسعه روستاها بیشترین اهمیت و مراتع ضعیف کمترین اهمیت را دارد. میزان اهمیت اراضی زراعی بدون محدودیت آبی در میزان توسعه روستایی برابر با ۰,۲۸۲ است و از این حیث در رتبه اول و پس از اراضی زراعی بدون محدودیت آبی، اراضی زراعی مخلوط زراعت و باغ با میزان اهمیت ۰,۲۰۶ در رتبه دوم و مراتع ضعیف با ضریب اهمیت ۰,۰۱۶ در رتبه آخر قرار گرفته است.

در ارتباط با شیب هم می‌توان گفت که هر چه مقدار شیب بالاتر رود اهمیت آن در توسعه روستاها کاهش می‌یابد. شیب زمین محدودیتهایی را برای توسعه روستایی بوجود می‌آورد از جمله آن می‌توان به محدودیت توسعه کالبدی روستاها، احداث شبکه ارتباطی، فرسایش خاک اراضی زراعی، جلوگیری از استفاده تکنولوژی در فرایند تولید و غیره اشاره نمود. بهترین مقدار شیب برای فعالیتهای اقتصادی و استقرار جمعیت اراضی کمتر از ۱۲ درصد می‌باشد. نتایج نظرات کارشناسی نشان می‌دهد که اراضی کمتر از ۱۲ درصد شیب بیشترین اهمیت را برای توسعه روستایی دارد و می‌توان گفت روستاهایی که در این محدوده‌ها استقرار داشته باشند توسعه یافته‌تر از روستایی هستند که در مناطق پرشیب قرار گرفته‌اند، البته توسعه این روستاها مشروط بر این است که سایر عوامل مکمل همانند آب، خاک مناسب، نزدیکی به بازار و شبکه‌های ارتباطی نیز وجود داشته باشد.

جدول ۴- اهمیت منابع اکولوژیک و شیب زمین در توسعه روستایی

منابع اکولوژیک	اهمیت در توسعه	طبقات شیب	اهمیت در توسعه
اراضی زراعی بدون محدودیت آب	۰,۲۸۲	۰ تا ۲ درصد	۰,۱۹۱
اراضی زراعی آبی مخلوط زراعت و باغ	۰,۲۰۶	۲ تا ۵٪	۰,۱۷۳
تاکستان (مثمر و غیر مثمر) مجتمع‌های درختی	۰,۱۷۱	۵ تا ۸٪	۰,۱۶۴
اراضی زراعی دیم با مرتع	۰,۱۱۲	۸ تا ۱۲٪	۰,۱۵۷
اراضی زراعی آبی با محدودیت شوری	۰,۰۹۶	۱۲ تا ۱۵٪	۰,۱۳۳
دیمزارها	۰,۰۵۹	۱۵ تا ۳۰٪	۰,۱۱۹
مراتع متوسط	۰,۰۵۸	۳۰ تا ۶۵٪	۰,۰۵۳
مراتع ضعیف	۰,۰۱۶	بالای ۶۵ درصد	۰,۰۱۱

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

تجزیه و تحلیل یافته ها:

توسعه روستاها با توجه به ماهیت اقتصادی آنها وابسته به منابع طبیعی است. و از عوامل تأثیرگذار آن آب و زمین است که کیفیت و کمیت آنها سطح توسعه آنها را مشخص می کند. نتایج بررسی توزیع روستاها نسبت به منابع اکولوژیک بیانگر تراکم بالای روستاها در کاربری اراضی زراعی آبی مخلوط زراعت و باغ است. توزیع روستاها از نظر کاربری اراضی بصورتی است که حدود ۷۳ درصد روستاها در محدوده کاربری مخلوط زراعت و باغ قرار گرفته است پس از این کاربری محدوده اراضی زراعی دیم و مرتع است که حدود ۱۷ درصد روستاها را در خود جای داده است. الگوی توزیع سطوح توسعه یافتگی نسبت به محدوده های کاربری، الگوی نامنظمی است. از ۱۶ روستای بسیار توسعه یافته حدود ۸۱ درصد روستاها (۱۳ روستا) در محدوده کاربری مخلوط زراعت و باغ است و ۱۲،۵ و ۶،۲ درصد روستاها نیز به ترتیب در محدوده اراضی دیم با مرتع و اراضی زراعی آبی با محدودیت شوری قرار گرفته اند. در مجموع نمی توان گفت که کاربری اراضی و منابع اکولوژیک در توسعه روستاها نقش قاطعی داشته است زیرا از ۲۱۲ روستای واقع در اراضی مخلوط زراعت و باغ که از نظر اهمیت در رتبه دوم قرار گرفته، تنها ۵۱ روستا بسیار توسعه یافته و توسعه یافته است که حدود ۲۴ درصد روستاها را شامل می شود و بقیه آنها (۷۶ درصد) در سطح توسعه متوسط به پایین قرار دارند. به عبارتی ۳۹، ۹۴ و ۳۶ روستا در این محدوده کاربری به ترتیب تاحدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم هستند. محدوده کاربری اراضی زراعی دیم با مرتع از نظر اهمیت در توسعه روستایی در رتبه چهارم قرار دارد این در حالی است که پراکندی روستاها پس از کاربری مخلوط زراعت و باغ در این محدود بیشتر سایر کاربریهاست. نظام توسعه روستایی در این محدود بصورتی است که از مجموع ۵۰ روستا (۱۷ درصد کل روستاها) تنها ۶ روستا که حدود ۱۲ درصد روستاهاست، بسیار توسعه یافته و توسعه یافته می باشند و حدود ۸۸ درصد بقیه روستاهای تاحدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم را تشکیل می دهد. (جدول شماره ۵).

جدول ۵- توزیع سطح توسعه یافتگی روستاها نسبت به منابع اکولوژیک

سطح توسعه یافتگی										روستاها		منابع اکولوژیک
محروم		کمتر توسعه یافته		تاحدی توسعه یافته		توسعه یافته		بسیار توسعه یافته				
%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	
۵،۸۸	۳	۳،۷۰	۵	۳،۸۵	۲	۲،۸۶	۱	۶،۲۵	۱	۴،۱۵	۱۲	اراضی زراعی آبی با محدودیت شوری
۰،۰۰		۰،۷۴	۱	۰،۰۰	۰	۰،۰۰	۰	۰	۰	۰،۳۵	۱	مراتع ضعیف
۰،۰۰		۰،۰۰		۰،۰۰	۰	۰،۰۰	۰	۰	۰	۰،۰۰	۰	مراتع متوسط
۵،۸۸	۳	۷،۴۱	۱۰	۵،۷۷	۳	۲،۸۶	۱	۰	۰	۵،۸۸	۱۷	دیمزارها
۰،۰۰		۰،۰۰		۰،۰۰	۰	۰،۰۰	۰	۰	۰	۰،۰۰	۰	تاکستان مجتمع های درختی
۰،۰۰		۰،۰۰		۰،۰۰	۰	۰،۰۰	۰	۰	۰	۰،۰۰	۰	اراضی زراعی بدون محدودیت آب
۱۷،۶۵	۹	۲۰،۷۴	۲۸	۱۳،۴۶	۷	۱۱،۴۳	۴	۱۲،۵	۲	۱۷،۳۰	۵۰	اراضی زراعی دیم با مرتع
۷۰،۵۹	۳۶	۶۷،۴۱	۹۴	۷۶،۹۲	۳۹	۸۲،۸۶	۲۹	۸۱،۲	۱۳	۷۳،۳۶	۲۱۲	اراضی زراعی آبی مخلوط زراعت و باغ
۱۰۰	۵۱	۱۰۰	۱۳۶	۱۰۰	۵۱	۱۰۰	۳۵	۱۰۰	۱۶	۱۰۰	۲۸۹	جمع

منبع: یافته های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

نتایج توزیع و پراکندگی روستاها نشان می دهد که اکثر روستاها در شیب کمتر از ۲ درصد پراکنده شده اند. بر اساس نتایج بدست آمده حدودا ۶۷،۵ درصد از روستاهای بخش مرکزی شهرستان ارومیه در شیب کمتر از ۲ درصد

استقرار یافته‌اند و ۱۲٫۸ درصد نیز در شیب ۱۵ تا ۳۰ درصد قرار گرفته‌اند. الگوی توزیع و پراکندگی روستاها از نظر توسعه یافتگی بیانگر آن است که از مجموع ۱۹۵ روستای مستقر در شیب کمتر از ۲ درصد، ۱۱ روستا بسیار توسعه یافته و ۲۲ روستا توسعه یافته است که در مجموع حدود ۱۷ درصد روستاهای این طبقه را تشکیل می‌دهند و ۸۳ درصد دیگر که به ترتیب ۴۰، ۹۸ و ۲۴ روستاها را شامل می‌شود تاحدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و یا محروم هستند.

همچنین در شیب ۲ تا ۵ درصد ۳۵ روستا قرار گرفته است و از این تعداد، ۱۶ روستا که بیش از ۴۵ درصد کل روستاهای این طبقه است جزء روستاهای بسیار توسعه یافته و توسعه یافته است و حدود ۵۵ درصد دیگر روستاهایی را شامل می‌شود که از نظر توسعه یافتگی متوسط به پایین هستند. بطور کلی نتایج یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که شیب زمین تاثیر زیادی در توسعه روستاها نداشته است چرا که اکثر روستاها در شیب کمتر از ۱۲ درصد استقرار دارند ولی نسبت روستاهای توسعه یافته و بسیار توسعه یافته کمتر از تعداد روستاهای با سطح توسعه متوسط به پایین می‌باشد. از کل روستاهای واقع در شیب کمتر از ۱۲ درصد (۲۴۷ پارچه آبادی) ۴۰ روستا که ۱۶ درصد آبادیها را شامل می‌شود تنها روستاهای بسیار توسعه یافته و توسعه یافته را شامل می‌شود و بقیه روستاها که ۸۴ درصد روستاهاست، از سطح توسعه متوسط به پایین برخوردارند. (جدول شماره ۶).

جدول ۶- توزیع سطح توسعه یافتگی روستاها نسبت به شیب

سطح توسعه یافتگی												شیب زمین
محروم		کمتر توسعه یافته		تاحدی توسعه یافته		توسعه یافته		بسیار توسعه یافته		روستاها		
										%	F	
%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	
۷۵٫۰۰	۲۴	۶۵٫۳۳	۹۸	۷۱٫۴۳	۴۰	۶۲٫۸۶	۲۲	۶۸٫۷۵	۱۱	۶۷٫۴۷	۱۹۵	۰ تا ۲ درصد
۱۲٫۵۰	۴	۸٫۰۰	۱۲	۵٫۳۶	۳	۳۴٫۲۹	۱۲	۲۵	۴	۱۲٫۱۱	۳۵	۲ تا ۵٪
۰٫۰۰	۰	۲٫۰۰	۳	۳٫۵۷	۲	۰٫۰۰	۰	۰	۰	۱٫۷۳	۵	۵ تا ۸٪
۰٫۰۰	۰	۵٫۳۳	۸	۵٫۳۶	۳	۲٫۸۶	۱	۰	۰	۴٫۱۵	۱۲	۸ تا ۱۲٪
۳٫۱۳	۱	۱٫۳۳	۲	۱٫۷۹	۱	۰٫۰۰	۰	۰	۰	۱٫۳۸	۴	۱۲ تا ۱۵٪
۶٫۲۵	۲	۱۸٫۰۰	۲۷	۱۲٫۵۰	۷	۰٫۰۰	۰	۶٫۲۵	۱	۱۲٫۸۰	۳۷	۱۵ تا ۳۰٪
۳٫۱۳	۱	۰	۰	۰٫۰۰	۰	۰٫۰۰	۰	۰	۰	۰٫۳۵	۱	۳۰ تا ۶۵٪
۱۰۰	۳۲	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰	۵۶	۱۰۰	۳۵	۱۰۰	۱۶	۱۰۰	۲۸۹	جمع

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

توزیع و پراکندگی روستاها نسبت به شهر ارومیه بصورتی است که بیشترین روستاها در فاصله ۱۰ تا ۱۵ کیلومتری و کمترین آنها در فاصله ۲۰ تا ۲۵ کیلومتری قرار گرفته‌اند. نتایج بررسی نشان می‌دهد که حدود ۲۳ درصد روستاها در فاصله ۱۰ تا ۱۵ کیلومتری از شهر استقرار یافته‌اند و حدود ۱۵ و ۲۱ درصد روستاها نیز در فاصله کمتر از ۵ و ۵ تا ۱۰ کیلومتری شهر قرار دارند.

نتایج تحلیل سطوح توسعه یافتگی و موقعیت روستاها نسبت به شهر ارومیه بیانگر تقلیل سطح توسعه یافتگی نسبت به شهر ارومیه است. بر اساس نتایج بدست آمده، از ۱۰۷ روستای واقع در ۱۰ کیلومتری شهر ارومیه ۲۶ روستا که حدود ۲۴ درصد روستاهاست بسیار توسعه یافته و توسعه یافته هستند و مابقی در سطح متوسط به پایین قرار دارند. به عبارتی از ۱۵ درصد روستاهای واقع در فاصله کمتر از ۵ کیلومتری، حدود ۶۸ درصد (۳۰ آبادی) روستاها تا حدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم هستند. این امر نشان می‌دهد که فاصله از شهر تاثیر قاطعی در

سطح توسعه روستاها نداشته است. از ۲۱ درصد روستای واقع در ۵ تا ۱۰ کیلومتری شهر، حدود ۷،۳۴ و ۱۰ روستا به ترتیب ۱۱، ۵۴ و ۱۶ درصد روستاها تاحدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم هستند که در مجموع می توان گفت نزدیک ۸۰ درصد روستاهای واقع در این فاصله از سطح توسعه یافتگی پایینی برخوردارند. همچنین مقایسه روستاهای بسیار توسعه یافته و توسعه یافته از نظر فاصله جغرافیایی نسبت به شهر نشان می دهد که فاصله از شهر در توسعه روستاها نقش موثری را بازی نکرده است زیرا حدود ۲۷ درصد روستاهای بسیار توسعه یافته و ۵۴ درصد روستاهای توسعه یافته در فاصله بیشتر از ۱۰ کیلومتر از شهر استقرار دارند که بیش از نیمی روستاهای توسعه یافته می باشد. مضاف بر اینکه تعداد ۵۱ پارچه آبادی حدود ۸۰ درصد روستای واقع در ۵ تا ۱۰ کیلومتری تاحدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم می باشند.

از نتایج دیگر تحلیل موقعیت روستاها و سطح توسعه یافتگی می توان به نحوه توزیع سطح توسعه روستاها در فاصله بیشتر از ۲۰ کیلومتر اشاره کرد. روستاهای واقع در بالای ۲۰ کیلومتری از شهر عمدتاً روستاهای تاحدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم هستند. نتایج نشان می دهد که در مجموع از کل ۷۶ روستای واقع در این محدوده، ۵۸ روستا (۷۶ درصد) تاحدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم هستند. لازم به توضیح است که حدوداً ۲۶ درصد کل روستاهای بخش مرکزی شهرستان ارومیه را شامل می شود. (جدول شماره ۷).

جدول ۷- توزیع سطح توسعه یافتگی روستاها نسبت به فاصله از شهر

سطح توسعه یافتگی												فاصله از شهر
محروم		کمتر توسعه یافته		تاحدی توسعه یافته		توسعه یافته		بسیار توسعه یافته		روستا		
%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	
۹,۸۰	۵	۹,۵۶	۱۳	۲۳,۰۸	۱۲	۲۲,۸۶	۸	۳۷,۵۰	۶	۱۵,۲۲	۴۴	۵ کیلومتری
۱۹,۶۱	۱۰	۲۵,۰۰	۳۴	۱۳,۴۶	۷	۲۲,۸۶	۸	۲۵,۰۰	۴	۲۱,۸۰	۶۳	۵ تا ۱۰ کیلومتری
۲۱,۵۷	۱۱	۲۶,۴۷	۳۶	۱۹,۲۳	۱۰	۲۲,۸۶	۸	۱۲,۵۰	۲	۲۳,۱۸	۶۷	۱۰ تا ۱۵ کیلومتری
۳,۹۲	۲	۱۲,۵۰	۱۷	۱۹,۲۳	۱۰	۱۷,۱۴	۶	۲۵,۰۰	۴	۱۳,۴۹	۳۹	۱۵ تا ۲۰ کیلومتری
۵,۸۸	۳	۶,۶۲	۹	۱,۹۲	۱	۱۴,۲۹	۵	۰,۰۰	۰	۶,۲۳	۱۸	۲۰ تا ۲۵ کیلومتری
۳۹,۲۲	۲۰	۱۹,۸	۲۶	۲۳,۰۸	۱۲	۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۲۰,۰۷	۵۸	بالای ۲۵ کیلومتری
۱۰۰	۵۱	۱۰۰	۱۳۶	۱۰۰	۵۱	۱۰۰	۳۵	۱۰۰	۱۶	۱۰۰	۲۸۹	جمع

منبع: یافته های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

شبکه‌های ارتباطی نیز در توسعه روستاها نقش بسیاری می تواند داشته باشد زیر شبکه های ارتباطی بستر جریان کالا، انسان و خدمات که لازمی اصلی زندگی بشری است را فراهم می سازد و جریان سرمایه و نیروی انسانی را تسهیل می کند. الگوی استقرار روستاهای مورد مطالعه از نظر فاصله جغرافیایی نسبت به شبکه های ارتباطی بین شهری نشان می دهد که تمامی روستاهای بخش مرکزی شهرستان ارومیه در فاصله کمتر از ۱۵ کیلومتری جاده قرار گرفته اند اما نظام توسعه یافتگی آنها تفاوت زیادی با یکدیگر دارد. از کل ۲۸۹ روستای مورد مطالعه ۲۶۱ روستا (۹۰ درصد) در فاصله ۵ کیلومتری از شبکه های ارتباطی قرار دارند این امر نشان می دهد که پوشش ارتباطی روستایی بخش مرکزی شهرستان در سطح مناسبی قرار دارد. از مجموع روستاهای واقع در ۵ کیلومتری جاده به ترتیب ۱۶ و ۳۴ روستا که ۱۵ درصد روستای این محدوده را تشکیل می دهد روستاهای بسیار توسعه یافته و توسعه یافته است. (جدول شماره ۸).

جدول ۸- توزیع سطح توسعه یافتگی روستاها نسبت به فاصله از راه اصلی بین شهری

سطح توسعه یافتگی												روستا	فاصله از راه اصلی
محروم		کمتر توسعه یافته		تاحدی توسعه یافته		توسعه یافته		بسیار توسعه یافته					
%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F		
۹۴,۱۲	۴۸	۸۴,۵۶	۱۱۵	۹۴,۱۲	۴۸	۹۷,۱۴	۳۴	۱۰۰	۱۶	۹۰,۳۱	۲۶۱	۵ کیلومتری	
۵,۸۸	۳	۱۴,۷۱	۲۰	۵,۸۸	۳	۲,۸۶	۱	۰	۰	۹,۳۴	۲۷	۵ تا ۱۰ کیلومتری	
۰,۰۰	۰	۰,۷۴	۱	۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰	۰	۰,۳۵	۱	۱۰ تا ۱۵ کیلومتری	
۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵ تا ۲۰ کیلومتری	
۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰ تا ۲۵ کیلومتری	
۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰,۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	بالای ۲۵ کیلومتری	
۱۰۰	۵۱	۱۰۰	۱۳۶	۱۰۰	۵۱	۱۰۰	۳۵	۱۰۰	۱۶	۱۰۰	۲۸۹	جمع	

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

تحلیل استنباطی متغیرهای مستقل بر توسعه یافتگی روستایی:

جهت تحلیل ارتباط توسعه روستاها با موقعیت روستاها، ویژگیهای اکولوژیکی و شیب زمین از مدل رگرسیون گام به گام استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد که موقعیت روستاها نسبت به شهر تنها ۳,۲ درصد توسعه یافتگی روستاها را نشان می‌دهد و ضریب تاثیر آن ۰,۱۳۶ با سطح معنی داری ۰,۰۱۸ است که نشان می‌دهد تاثیر فاصله جغرافیایی روستاها نسبت به شهر در توسعه آنها معنی دار است و بقیه متغیرها تاثیری در توسعه روستاها ندارند. ضریب تاثیر جاده‌ها در توسعه روستاها در سطح اطمینان ۹۵٪ برابر با ۰,۰۹۹ با سطح معنی داری ۰,۱۰۸ بزرگتر از ۰,۰۵ است و تاثیر قاطعی در توسعه روستاها نداشته است. همچنین نتایج تحلیل تاثیر منابع اکولوژیک و شیب زمین نشان از عدم تاثیر آنها در سطح توسعه روستاهاست. (جداول شماره ۹ و ۱۰).

جدول ۹- شاخص‌های وارد شده میزان رضایتمندی و سهم هر شاخص در مدل رگرسیون گام به گام

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.213a	.046	.032	.12462

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

جدول ۱۰- ضرایب رگرسیون برای بررسی تاثیر معیارها بر سطح رضایتمندی از سازمان‌ها و تعیین اهمیت نسبی آنها

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	.211	.089		2.373	.018
	فاصله تا شهر	.158	.071	.136	2.216	.028
	فاصله تا جاده	.367	.227	.099	1.614	.108
	منابع اکولوژیک	.131	.152	.053	.861	.390
	شیب زمین	.364	.285	.076	1.277	.203

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

نتیجه گیری:

بررسی تحقیق نشان داد که از ۱۶ روستای بسیار توسعه یافته حدود ۸۱ درصد روستاها (۱۳ روستا) در محدوده کاربری مخلوط زراعت و باغ است و از آن ۱۲٫۵ و ۶٫۲ درصد روستاها به ترتیب در محدوده اراضی دیم با مرتع و اراضی زراعی آبی با محدودیت شوری قرار دارند. در مجموع نمی‌توان گفت که کاربری اراضی و منابع اکولوژیک در توسعه روستاها نقش تأثیرگذاری داشته است. شیب زمین نیز در توسعه روستاها تأثیرگذار نیست. زیرا از مجموع ۱۹۵ روستاهای مستقر در شیب کمتر از ۲ درصد ۱۱ روستا بسیار توسعه یافته و ۲۲ روستا توسعه یافته است که در مجموع حدود ۱۷ درصد روستاهای این طبقه را تشکیل می‌دهد و ۸۳ درصد دیگر که به ترتیب ۴۰، ۹۸ و ۲۴ روستاها را شامل می‌شود تاحدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم هستند. شهرها نیز فرصتهای اقتصادی زیادی برای توسعه روستاهای حاشیه خود ایجاد می‌کند و موجب توسعه آنها می‌شود. نتایج توصیفی نشان می‌دهد که از ۱۰۷ روستای واقع در ۱۰ کیلومتری شهر ارومیه ۲۶ روستا که حدود ۲۴ درصد روستاهاست بسیار توسعه یافته و توسعه یافته هستند و مابقی در سطح متوسط به پایین قرار دارند. به عبارتی از ۱۵ درصد روستاهای واقع در کمتر از ۵ کیلومتری، حدود ۶۸ درصد (۳۰ پارچه آبدی) روستاها تا حدی توسعه یافته، کمتر توسعه یافته و محروم هستند. این امر نشان می‌دهد که فاصله از شهر تأثیر قاطعی در سطح توسعه روستاها نداشته است.

نتایج بررسی در خصوص نقش شبکه ارتباطی در توسعه نشان می‌دهد که، از ۲۸۹ روستای مورد مطالعه ۲۶۱ روستا (۹۰ درصد) در فاصله ۵ کیلومتری از شبکه های ارتباطی قرار دارند این امر نشان می‌دهد که پوشش ارتباطی روستایی بخش مرکزی شهرستان در سطح مناسبی قرار دارد. از مجموع روستاهای واقع در ۵ کیلومتری جاده به ترتیب ۱۶ و ۳۴ روستا که ۱۵ درصد روستای این محدوده می‌باشد را روستاهای بسیار توسعه یافته و توسعه یافته تشکیل می‌دهد و نشان دهنده عدم تأثیرپذیری توسعه روستاها از موقعیت خود نسبت به راه ارتباطی بین شهری است. با توجه به ضعف تأثیر نسبی عوامل طبیعی و موقعیت روستایی در توسعه این سکونتگاهها، تحلیل توسعه روستایی و علل آن را باید در ساختار جامعه و اقتصاد سیاسی جستجو نمود و نحوه توزیع درآمد و فرصتهای اقتصادی و فعالیت را در فضای جغرافیایی محور تحلیل توسعه روستایی و برنامه‌ریزی‌ها قرار داد.

منابع و مأخذ:

۱. ابراهیم زاده، عیسی و کهزاد رئیس پور (۱۳۹۰): «بررسی روند تغییرات درجه توسعه یافتگی مناطق روستایی سیستان و بلوچستان با بهره‌گیری از تاکسونومی عددی»، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۲۴، زاهدان، صص
۲. امینی نژاد، غلامرضا، بیک محمدی. حسن و سیدحسن حسینی ابری (۱۳۸۷): «تحلیل درجه توسعه یافتگی دهستان های حوزه تأسیسات پارس جنوبی در استان بوشهر»، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۳، تهران، صص ۹۷-۱۱۲.
۳. آزادی، یونس و حسن بیک محمدی (۱۳۹۱): «تحلیل و طبقه بندی سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستانهای استان ایلام»، مجله برنامه ریزی فضایی، سال دوم، شماره ۲، اصفهان.
۴. آیت اله، کرمی (۱۳۹۰): «رتبه بندی توسعه یافتگی مناطق روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد به روش فازی»، مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، جلد ۳، شماره ۳، مرودشت، صص ۶۵-۸۸.
۵. رضوانی، محمدرضا (۱۳۷۹): «برنامه ریزی توسعه و عمران روستایی در ایران»، مجله پژوهشهای جغرافیایی شماره ۳۹، تهران.

۶. رضوانی، محمد رضا (۱۳۸۳): «سنجش و تحلیل سطح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان سنندج با استفاده از GIS»، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۳، مشهد.
۷. رضوانی، محمد رضا و بهمن صحنه (۱۳۸۴): «سنجش سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی با استفاده از منطق فازی»، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۳، تهران، صص ۳۴-۲۱.
۸. زنگی آبادی، علی، علیزاده، جابر و مهدی احمدیان (۱۳۹۰): «تحلیلی بر درجه توسعه یافتگی شهرستان های استان آذربایجان شرقی»، فصلنامه نگرش های نو در جغرافیای انسانی، سال ۴، شماره ۱.
۹. سرور، رحیم (۱۳۸۷): جغرافیای کاربردی و آمایش سرزمین، انتشارات سمت، تهران.
۱۰. سعیدی، عباس (۱۳۸۱): مبانی جغرافیای روستایی، انتشارات سمت، تهران.
۱۱. شکویی، حسین و اشرف السادات باقری (۱۳۷۷): «کارکرد شهرهای میانی در توسعه ناحیه‌ای، نجف آباد و خمینی شهر»، فصلنامه مدرس، شماره ۸۸، تهران.
۱۲. شیخ بیگلر، رعنا (۱۳۹۰): «شناسایی مناطق محروم ایران با استفاده از رتبه بندی ترکیبی»، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال دوم، شماره ۷، مردادشت، ۵۶-۴۱.
۱۳. صامتی، مجید، سامتی، مرتضی و مریم اصغری (۱۳۸۲): «اولویت های توسعه بخش صنعت استان اصفهان براساس روش و فرایند (AHP)»، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۲، تهران.
۱۴. علیائی، محمد صادق، مهدوی، مسعود و نوشین ایل بیگی (۱۳۸۷): «نقش عوامل اجتماعی در توسعه نیافتگی روستایی ایران»، پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال دوم، شماره ۴، تهران.
۱۵. فرید، یداله (۱۳۷۹): شناخت شناسی و مبانی جغرافیای انسانی، نشر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر.
۱۶. قنبری، سیروس و جواد بذرافشان (۱۳۹۰): «سنجش تحلیل مسزبان توسعه یافتگی بر اساس رویکرد توسعه همه جانبه روستایی»، مجله مدیریت شهری، شماره ۲۸، تهران.
۱۷. کریم، محمد حسین و ابوالحسن هاشمی (۱۳۸۸): «نظرسنجی از روستاییان در مورد چالش های توسعه پایدار روستایی»، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، شماره ۲، تهران.
۱۸. معیدفر، سعید و صادق اکبری (۱۳۸۶): «مناسبات روستا با شهر و اثرات توسعه ای آن، (مطالعه موردی: شهرستان ساوجبلاغ)»، نشریه علوم جغرافیایی، جلد ۶، شماره ۸، تهران.
۱۹. منشی زاده، رحمت الله و مظفر صادقی (۱۳۸۹): «تحولات فضایی روستاهای پیرامون شهر با تأکید بر تعامل روستا و شهری»، مجله چشم انداز جغرافیایی، سال ۵، شماره ۱۲، رشت، ۱۳۴-۱۲۱.
۲۰. نظری، عبدالحمید (۱۳۸۳): «نقش دولت در توسعه ی شبکه ارتباطی و تأثیر آن در تحول سیستم حمل و نقل روستایی با تأکید بر روابط شهر و روستا در ایران»، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۳، زاهدان، صص
۲۱. هجرتی، محمد حسن و مهرنوش افشاری (۱۳۸۹): «نقش مالکیت های ارضی در توسعه روستایی»، فصلنامه جغرافیای انسانی، سال سوم، شماره اول، گرمسار.

22. Schultink. Gerhardus (2000): *Critical environmental indicators: performance indices and assessment models for sustainable rural development planning, Ecological Modelling* 130.

23. Thapa. Rajesh Bahadur, Murayama.Yuji (2008): *Land evaluation for peri-urban agriculture using analytical hierarchical process and geographic information system techniques: A case study of Hanoi, Land Use Policy* 25.

24. Tötzer. Tanja (2008): *Relationship between ueban-priurban – rural regions: first findings from the eu-project plural. Available online at www.ruralitynearthecity.com.*